

Προβλήματα Επιστημονικής Έρευνας*

1983

Κύριε Πρόεδβη, αγαπητοί συνάδελφοι, κύριε πρόεδρε. Σε μια τέτοια ευκαιρία, έχει κάποιος την ευχέρεια να διαλέξει αν θα μιλήσει ως Γεν. Γραμματέας ή ως δάσκαλος που τυχαίνει να είναι και Γεν. Γραμματέας. Και επειδή πραγματικά βρισκόμαστε στη φάση του να έχουμε δημιουργήσει ή να δημιουργούμε το θεμέλιο για την ανάπτυξη της έρευνας στην πατρίδα μας, γι' αυτό μας επιτρέπεται σε μεγάλο βαθμό κάποια ελευθερία. Ελευθερία η οποία θα γονιμοποιήσει, ελπίζουμε, και τον διάλογο μετά το διάλειμμα. Δεν θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στο τι σχεδιάζουμε και στο τι υλοποιούμε στον τομέα της Παιδείας και της Έρευνας, αν δεν κάναμε μια σύντομη αποτίμηση της κατάστασης που βρήκαμε.

Και η αποτίμηση αυτή δεν έχει να κάνει με μια κριτική στις προηγούμενες Κυβερνήσεις, έχει να κάνει απλώς με την προσπάθεια μας να χρησιμοποιήσουμε την επιστημονική μεθοδολογία ως εργαλείο για την προσέγγιση του προβλήματος. Αν λοιπόν ωραιοποιήσουμε, όπως πολύ καλά έκανε με ευγένεια ο κ. Ραπακούλιας το θέμα της ερευνητικής προσπάθειας στην Ελλάδα ως αυθόρμητης, ως την ονομάσουμε αυθόρμητη για να είμαστε εντάξει με τον εαυτό μας και με το παρελθόν. Εγώ θα έλεγα ότι δεν ήταν αυθόρμητη, ήταν ευκαιριακή, και ήταν αποτέλεσμα της δομής της ελληνικής κοινωνίας που ήθελε στη μεν πολιτική κόμματα πολιτικής πελατείας, στη δε έρευνα μέσα στα Πανεπιστήμια πανεπιστημιακούς δασκάλους που έχουν προσπέλαση στην πολιτική εξουσία. Και ως εκ τούτου, εκμεταλλεύονται ευκαιριακά φαινόμενα, (δεν θα πω συγκεκριμένα πράγματα), όπως π.χ. την φιλία με ένα Υπουργό, οπότε μπορεί κάποιος να ότι στήνει ένα εργαστήριο αξίας ενός δισεκατομμυρίου δραχμών, για να ικανοποιεί το προσωπικό του ερευνητικό όραμα, σε ένα από τα μεγαλύτερα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της χώρας, ή το ότι είναι σεισμογενής η χώρα μας, άρα όλες οι κυβερνήσεις θα πρέπει να κάνουν οτιδήποτε για την έρευνα σ' αυτό το πεδίο, χωρίς συντονισμό και πρόγραμμα. Θα ήθελα να πω, πως πραγματικά η κατάσταση την οποία βρήκαμε στην Ελλάδα ήταν ότι η ευκαιριακή αυτή έρευνα δεν έδινε απολύτως κανένα εχέγγυο για υπαγωγή της σε ένα εθνικό ερευνητικό πρόγραμμα ανάπτυξης της χώρας.

Εμείς αποφασίσαμε για να χτίσουμε το ισόγειο και τον πρώτο όροφο, να φτιάξουμε πρώτα γερά θεμέλια. Και τα γερά θεμέλια ήταν ένας καινούργιος νόμος για την Ανώτατη Παιδεία, ένας νόμος που θα μπορεί να δημιουργεί εκείνο το απαραίτητο κλίμα μέσα στο οποίο θα μπορούσε να ανθίσει μια ερευνητική προσπάθεια. Και αυτό το κλίμα δεν είναι τίποτα άλλο από το κλίμα της δημοκρατίας, της συμμετοχής, της αξιοκρατίας, στοιχεία που λείπαν από την ελληνική πραγματικότητα, χωρίς βέβαια να έχει ισοπεδωτικό χαρακτήρα αυτό που είπα, διότι υπάρχουν και υπήρχαν πάρα πολλοί άξιοι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι μέσα στα Πανεπιστήμια μας. Δεν σημαίνει ότι όλα αυτά μηδενίζονται. Μέσα λοιπόν από τον νόμο 1268/82 για τη δομή και τη λειτουργία της Ανώτατης Παιδείας προσπαθήσαμε να αλλάξουμε το φεουδαρχικό Πανεπιστημιακό σύστημα, αναλλοίωτο από το 1932, όπου πραγματικά η έρευνα ήταν υπόθεση, όπως είπα και πρωτύτερα, του σοφού παντογνώστη και μόνου καθηγητή, ο οποίος εάν είχε προσπέλαση σε κάποιο Υπουργείο, έπαιρνε κάποιο κονδύλι για έρευνα, εάν δεν είχε, μαραινόταν μαζί με το ζήλο του μετά από κάμποσα χρόνια. Άλλωστε, όταν έμπαινε ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, είχε πεθάνει ο ζήλος του τις περισσότερες φορές.

Ο καινούργιος νόμος για την Ανώτατη Παιδεία εξασφάλισε ήδη στον πρώτο χρόνο εφαρμογής του την αλλαγή της δομής των Α.Ε.Ι. Καταργήθηκε η έδρα, δημιουργήθηκαν τα τμήματα. Στα τμήματα αναγνωρίζουμε την ωριμότητα και την υπευθυνότητα των φοιτητών, δίνοντας τους μια συμμετοχή που φτάνει στα 100% του αριθμού των πανεπιστημιακών δασκάλων για την εκλογή των διοικητικών οργάνων, και 50% για όλες τις άλλες λειτουργίες. Φτιάχνουμε προγράμματα σπουδών με τη συμμετοχή των φοιτητών, τους αναγνωρίζουμε το δικαίωμα και την υπευθυνότητα να βουλευονται και να λεν τη γνώμη τους, και αυτό να μετασχηματίζεται σε πράξη. Αυτό σημαίνει ότι οι φοιτητές ξαναγυρίζουν στα μαθήματα, ξαναγυρίζουν με τη θέληση τους και όχι αναγκαστικά και ότι θα παίρνουν μέρος και στις διαδικασίες της έρευνας.

---

* Διήμερο Μελέτης του Ελληνογαλλικού Επιστημονικού και Τεχνικού Συνδέσμου, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 23-24 Μαΐου 1983.

Διαμορφώνεται ακόμη ένα κλίμα, που θα συμβάλει στην ανάπτυξη κάθε δημιουργικής πρωτοβουλίας. Εδώ υπάρχει ένα πολύ σημαντικό θέμα το οποίο θέλω να βάλω σε μια παρένθεση και ελπίζω μετά να συζητηθεί. Θέλω να κάνω μια τοποθέτηση διαφορετική από αυτή που έκανε ο συνάδελφος κ. Δ. Ραπακούλιας. Πιστεύω όμως ότι αυτό βοηθάει στον διάλογο και δείχνει και τον πλουραλισμό που έχει η Κυβέρνησή μας. Στο θέμα του ποιος είναι πρώτος, και ποιος δεύτερος στην έρευνα. Εγώ πιστεύω, με την κατάσταση που υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα, με τις συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και επιστημονικές συνθήκες, μακάρι να κάνουμε έρευνα και πέμπτοι και έκτοι. Ας διαμορφώσουμε μια ερευνητική παράδοση τα επόμενα πέντε χρόνια, και έτσι θα χτίσουμε τη δυνατότητα να είμαστε πρώτοι μετά, και θα είμαστε.

Αλλά ως τότε πρέπει να μάθουμε να λέμε όχι στον ανταγωνισμό, όχι σε κάτι που καλλιεργήθηκε από ένα σύστημα, το οποίο σε κανένα σημείο δεν είχε να κάνει με τον σοσιαλισμό, όπως τον αντιλαμβανόμαστε. Δηλαδή αυτόν που επιτρέπει και δημιουργεί το κλίμα για να αναπτύσσονται οι δημιουργικές πρωτοβουλίες του λαού, όταν στον λαό δίνονται ισότιμες ευκαιρίες για μόρφωση, για δουλειά και για πολιτιστική και άλλη ανάπτυξη. Όταν λοιπόν δημιουργηθούν αυτές οι συνθήκες, τότε πραγματικά φτιάχνεται το κατάλληλο κλίμα μέσα στο Πανεπιστήμιο. Και όταν φτιαχτεί αυτό το κλίμα, νομίζω ότι έχει επιτευχθεί παραπάνω από το μισό του παντός, όπως λέγαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι. Σας θυμίζω ότι μέσα στα Πανεπιστήμια (πάρα πολλοί από εσάς είσατε συνάδελφοι και δουλεύετε μέσα στα Πανεπιστήμια) ξέρετε πολύ καλά ότι αυτό το οποίο κυριαρχούσε μέχρι τώρα είναι το εξής: Ένας παλιός πανεπιστημιακός δάσκαλος, χωρίς καμιά απολύτως δημοσίευση, να θεωρεί επειδή είναι τακτικός καθηγητής 30 χρόνια, ότι ένας νέος συνάδελφος αν και έχει 35 δημοσιεύσεις, επειδή επί πλέον είναι και δημοκρατικός, δεν πρέπει να μπει στο Πανεπιστήμιο, διότι τότε θα «χαλάσει» αυτό που λέμε στην Ελλάδα, η συνταγή. Θα χαλάσει το κλίμα, θα χαλάσει αυτό το καθεστώς το οποίο δεν θέλουμε να χαλάσει με τίποτα.

Επίσης ο καινούργιος νόμος δείχνει πως βλέπει την έρευνα. Και θα κάνω μια σύντομη ανασκόπηση. Πρώτα – πρώτα στο πρώτο άρθρο του νόμου, ως αποστολή των ΑΕΙ ορίζεται η έρευνα και η διδασκαλία, η παραγωγή νέας γνώσης, η δημιουργία και όχι μόνο η μετάδοση. Αληθινός στόχος ενός Πανεπιστημίου και πρώτος στόχος για το Ελληνικό Πανεπιστήμιο στα 162 χρόνια της ελεύθερης ζωής μας. Στο δεύτερο άρθρο θεσπίζεται η ακαδημαϊκή ελευθερία στην έρευνα. Κανένας, για κανένα λόγο δεν βάζει περιορισμό σε κανένα. Βεβαίως χρηματοδοτούνται σύμφωνα με τα άρθρα τέσσερα και πέντε εκείνες οι έρευνες οι οποίες εμπίπτουν στο πρόγραμμα ανάπτυξης της χώρας. Το πρόγραμμα καθορίζεται όχι από το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία, αλλά από ένα Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας, και εξειδικεύεται από την Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών, όργανα που πριν από όλα έχουν την έξωθεν καλή μαρτυρία.

Γιατί έχουν την έξωθεν καλή μαρτυρία; Γιατί π.χ. στο Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας δεν υπάρχει εκπροσώπηση μονόπλευρη του κόμματος το οποίο κυβερνά, και συγκεκριμένα του ΠΑΣΟΚ σήμερα. Αλλά είναι ένας εκπρόσωπος του ΠΑΣΟΚ, ένας της Νέας Δημοκρατίας, ένας του Κ.Κ.Ε., των κομμάτων δηλαδή που αναγνωρίζονται κατά τον κανονισμό της Βουλής. Και επίσης όλοι οι κοινωνικοί φορείς, όλοι οι πρυτάνεις των ΑΕΙ, που εκλέγονται πια με δημοκρατικές διαδικασίες από το σύνολο των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας, οι φοιτητές, εκπρόσωποι των φοιτητών, και όλες οι παραγωγικές τάξεις και οι κοινωνικοί φορείς. Άρα δηλαδή έχουμε εκείνο το όργανο που δίνει δημοκρατικά τη διαδικασία της Παιδείας με τη διαδικασία της παραγωγής.

Μέσα από εκεί αποκλείεται να κάνουμε ευκαιριακή έρευνα, ή χαριστική έρευνα σε κάποιον, στο καινούργιο Ελληνικό Πανεπιστήμιο που χτίζουμε. Και δεν το χτίζει, θα πρέπει να πούμε εδώ, η Κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ. Η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έκανε το θεσμικό πλαίσιο και το έδωσε σε όλους τους φορείς της πανεπιστημιακής κοινότητας να το αυτοδιαχειριστούν με την υπευθυνότητα και την ωριμότητα, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τα μόνα εχέγγυα για την ανάπτυξη της Παιδείας και της Έρευνας. Μέσα από τη διαδικασία της Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων και Επιστημών πρόκειται να γίνει και ο εθνικός κατάλογος των πανεπιστημιακών δασκάλων και ερευνητών που δραστηριοποιούνται στην Ουάσιγκτον και το Βλαδιβοστόκ, στη Γαλλία και στην Αφρική. Και τότε δεν θα έχουμε εκείνες τις αναξιοπρεπείς διαδικασίες, να δημοσιεύουμε τις προκηρύξεις για μια θέση στο Πανεπιστήμιο σε μια εφημερίδα της Ζακύνθου και στον Ελληνικό Βορρά της Θεσσαλονίκης περιορίζοντας ως και εξαφανίζοντας τη δημοσιότητα και την διαφάνεια.

Θα μπορούνε όλα τα Υπουργεία, όλες οι Πρεσβείες της Ελλάδας στο εξωτερικό να βρίσκουν τον καταλληλότερο Έλληνα επιστήμονα, τον οποίο έχει ανάγκη η Πατρίδα μας για να τον φέρει στη συγκεκριμένη θέση, στην Παιδεία ή στην Έρευνα. Επίσης, ένα πολύ σημαντικό θέμα, το οποίο βάζει ο καινούργιος νόμος -γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ποτέ τη συγκεκριμένη αντικειμενική

πραγματικότητα- είναι ότι στις σημερινές πολύ δύσκολες οικονομικές συνθήκες που επισήμανε και ο συνάδελφος κ. Ραπακούλιας, ο νόμος για τα ΑΕΙ, δίνει την ευκαιρία μέσα από ειδικά Νομικά Πρόσωπα Δημόσιου ή Ιδιωτικού Δίκαιου, να προβαίνουν σε όλες εκείνες τις λειτουργίες και τις διαδικασίες για την προστασία, την ανάπτυξη και την αξιοποίηση της περιουσίας των ΑΕΙ.

Σας λεω ένα παράδειγμα, ότι με πολύ άθλια διαχείριση η περιουσία από κληροδοτήματα του Πανεπιστημίου της Αθήνας, ήταν φέτος περίπου 140 εκατομμύρια δραχμές. Με μια λογική διαχείριση, θα έφθανε η απόδοση αυτών των κεφαλαίων, των κληροδοτημάτων, τα 2 δισεκατομμύρια. Όταν λοιπόν περνάς τη δυνατότητα όχι στο Κράτος, όχι στην Πολιτεία, την οποία σεβόμαστε εμείς, τη σημερινή, αλλά στην Πολιτεία εκείνη που θα υπάρχει πάντα, όταν τα περνάς μέσα στο Πανεπιστήμιο, τότε έχεις τη δυνατότητα να παράγεις πόρους, να μην είσαι εξαρτημένος, να μη σου βάζουν εμπόδιο τα δημόσια λογιστικά, και να μπορείς πραγματικά να προωθείς πιο πέρα την έρευνα.

Σας λεω ως παράδειγμα, ότι η ακίνητη περιουσία πολλών από τα Πανεπιστήμια μας είναι τέτοια που μπορεί να χρηματοδοτήσει ανάπτυξη της έρευνας σε πάρα πολλούς και σημαντικούς τομείς που θεραπεύουν τα Ιδρύματα αυτά. Ένα σημείο που θέλω ακόμα να προσθέσω για να συνεχίσει μετά ο συνάδελφος κ. Κλάδης, είναι ότι την πρώτη χρονιά, τη χρησιμοποιήσαμε για την αλλαγή της δομής, βγήκαν οι Πρόεδροι, γίναν οι τομείς, κατανεμήθηκε το προσωπικό, βγήκαν οι Πρυτάνεις. Ο προτελευταίος Πρύτανης είναι ο Πρόεδρος μας εδώ σήμερα, από το Πολυτεχνείο της Αθήνας, την Πέμπτη βγαίνει ο τελευταίος Πρύτανης, ολοκληρώνεται η διαδικασία αλλαγής των δομών, που ίσχυαν 50 χρόνια, και γενικότερα 162 χρόνια. Τα προγράμματα σπουδών θα είναι έτοιμα μέχρι τον Ιούνιο και πάντα ανοιχτά στις εξελίξεις, χωρίς να χρειάζεται να περνάνε από το Υπουργείο. Η υπόθεση των προγραμμάτων σπουδών βρίσκεται πλέον στα χέρια των Γενικών Συνελεύσεων των τμημάτων. Μπορούν να αλλάζουν τα προγράμματα ανάλογα με τις εξελίξεις της επιστημονικής επανάστασης και ανάλογα με τις δυνατότητες και ανάλογα με την ιδιαιτερότητα κάθε Πανεπιστημίου, γιατί σε λίγο καιρό, σε 5-6 χρόνια, -να μη λέμε ότι εδώ και τώρα όλα-, πραγματικά θα διαμορφωθεί εκείνο το κλίμα που όποιος θέλει να γίνει βιολόγος σε μια επιστημονική περιοχή να διαλέγει να πάει στην Κρήτη, και όποιος θέλει να γίνει βιολόγος σε μια άλλη περιοχή, στη Θεσσαλονίκη ή στην Αθήνα.

Θα χτίσουμε, και θα παλέψουμε συστηματικά γι' αυτό, εκείνες τις συνθήκες που θα επιτρέψουν να αναδειχθούν σε λίγο καιρό οι ιδιαιτερότητες και η αξιοσύνη του κάθε ενός τμήματος σε εθνικό επίπεδο στα Πανεπιστήμια μας. Μετά από αυτό το χρόνο, όπως είδατε δεν είπαμε τίποτα για μεταπτυχιακές σπουδές και έρευνα, έρχεται η ώρα για να χτίσουμε τις μεταπτυχιακές σπουδές. Στις μεταπτυχιακές σπουδές, κάποιιοι φορείς της πολιτικής ζωής φέραν κάθετες, ριζικές αντιρρήσεις. Επειδή πιστεύουμε στη δημοκρατία και στον διάλογο, θα καθίσουμε ξανά σε ένα τραπέζι να συζητήσουμε μαζί τους, για να διαμορφώσουμε εκείνο το κλίμα συναίνεσης που θα επιτρέψει σε όλους, χωρίς μίζεριες, να βοηθήσουν στο χτίσιμο του καινούργιου Πανεπιστημίου.

Έτσι λοιπόν αυτή η χρονιά είναι η χρονιά του να σχεδιάσουμε τις μεταπτυχιακές σπουδές και την έρευνα στο Πανεπιστήμιο. Είναι αυτονόητο ότι σε επίπεδο κυβερνητικής πολιτικής και προγραμματικών διακηρύξεων, από τη διακήρυξη της 3^{ης} του Σεπτεμβρίου του 1974 μέχρι σήμερα, για το ΠΑΣΟΚ η έρευνα κύρια πρέπει να γίνεται μέσα στα Πανεπιστήμια. Εδώ δεν θα ανακαλύψει κάποιος μια διάσταση απόψεων, γιατί πιστεύουμε ότι συγκεκριμένα κομμάτια της έρευνας πολύ σημαντικά για τον τόπο και για τον λαό μας θα πρέπει να γίνονται σε Εθνικά Κέντρα Έρευνας, τέτοια που σχεδιάζει ο καινούργιος νόμος που επεξεργάζονται οι συνάδελφοι στο Υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας.

Αυτό το οποίο θα πρέπει να διασφαλιστεί ως κόρη οφθαλμού είναι ότι η έρευνα θα πρέπει να δυναμώσει αποφασιστικά μέσα στα Πανεπιστήμια διότι μόνον τότε θα υπάρχουν Πανεπιστήμια. Εάν δεν δυναμώσει η έρευνα στα Πανεπιστήμια, οσοδήποτε να δυναμώσει σε Εθνικά Κέντρα δεν θα μπορέσει να αναπαραχθεί αυτόχθονα. Πράγμα που θα σημαίνει ότι η πολυπόθητη για όλους μας Εθνική Ανεξαρτησία θα μείνει όραμα και δεν θα γίνει πράξη. Αυτά από εμένα και επιφυλάσσομαι αν θέλετε μετά στον διάλογο που θα ακολουθήσει. Ευχαριστώ.